

Bijlage 1 Investeringslijst Intensieve Veehouderij - subsidiabele activiteiten

1. Varkensvriendelijke vloeren (6 punten)

Subsidiabele investeringen

1. Verblijfvloer / stalvloer voor guste en dragende zeugen:

Een dichte vloer met een oppervlak van minimaal 1,30 m² van per guste of dragende zeug. Per dragende zeug dient minimaal een vloeroppervlakte van 2,25 m² beschikbaar te zijn.

2. Vloer voor ligplaats voor kraamzeugen:

Een dichte vloer van minimaal 1,40 meter lengte en 0,60 meter breedte per zeug, met mogelijkheden voor koeling via een koelelement aan de wand of in de vloer. De dichte vloer mag ingestrooid worden, maar dat is niet verplicht. Aanvullend hierop een dichte vloer voor biggen in het kraamhok (biggenest), minimaal 0,6 m² per toom. Per kraamhok dient minimaal een vloeroppervlakte van 3,8 m² beschikbaar te zijn.

3. Verblijfvloer / stalvloer voor gespeende biggen:

Een dichte vloer met een oppervlakte van minimaal 0,16 m² per gespeende big. Per gespeende big dient minimaal een vloeroppervlakte van 0,4 m² beschikbaar te zijn.

4. Verblijfvloer / stalvloer voor vleesvarkens:

Een dichte vloer met een oppervlakte van minimaal 0,40 m² per vleesvarken. Per vleesvarken dient minimaal een vloeroppervlakte van 1 m² beschikbaar te zijn.

5. Vloeruitvoering mestplaats vleesvarkens roosters:

Een vloer voor een mestplaats voor vleesvarkens bestaande uit betonroosters of composietroosters.

Nadrukkelijk zijn gietijzeren roosters, geprofileerde metaalroosters of kunststof roosters niet subsidiabel.

6. Vloeruitvoering mestplaats vleesvarkens harde dichte vloer:

Een vloer voor een mestplaats voor vleesvarkens van dichte beton/composietvloer met gierafvoer en dagelijkse mestverwijdering. De dichte vloer mag ingestrooid worden, maar dat is niet verplicht.

7. Verblijfvloer / stalvloer voor dekberen of ligplaatsen voor dekberen:

Een dichte vloer met een oppervlakte van minimaal 75 % van het vloeroppervlak per dekbeer.

2 . Buitenuitloop (6 punten)

Subsidiabele investeringen

Voor leghennen:

Het aanleggen van buitenuitloop opfok legouderdieren en -hennen:

- Overdekte uitloop: minimaal 20% van staloppervlak, 2 m hoog, langs de gehele lengte van de lange zijde van de stal met 2 drinktorens/6000 dieren óf
- Buitenuitloop (vanaf 7 weken) met minimaal 1/3 beschutting egaal verdeeld, grotendeels manipuleerbare bodem, wering roofdieren (hek, schrikdraad) en roofvogels: 1,0 m²/hen.

Het aanleggen van buitenuitloop legouderdieren en -hennen:

- Overdekte uitloop: minimaal 20% van staloppervlak, 2 m hoog, langs de gehele lengte van de lange zijde van de stal met 2 drinktorens/6000 dieren óf
- Buitenuitloop met minimaal 10% beschutting (bomen, struiken, opgaande gewassen) egaal verdeeld, grotendeels manipuleerbare bodem, wering roofdieren (hek, schrikdraad) en roofvogels: 4,0 m²/hen

Voor vleeskuikens:

Het aanleggen van buitenuitloop opfok vleeskuikenouderdieren:

- Overdekte uitloop: minimaal 20% van staloppervlak.

Het aanleggen van buitenuitloop vleeskuikenouderdieren:

- Overdekte uitloop: minimaal 20% van staloppervlak.

Het aanleggen van buitenuitloop vleeskuikens:

- Overdekte uitloop: minimaal 20% van staloppervlak.

Voor varkens:

Het creëren van (overdekte) buitenuitloop gaste en dragende zeugen:

- Verharde uitloop ($\geq 1\text{ m}^2$ voor zeugen) óf
- Onverharde uitloop ($\geq 1\text{ m}^2$ zeugen) óf
- Weidegang

Het creëren van (overdekte) buitenuitloop kraamhok:

- Buitenuitloop $\geq 2,5\text{ m}^2/\text{hok}$

Het creëren van (overdekte) buitenuitloop gespeende biggen

Het creëren van (overdekte) buitenuitloop vleesvarkens:

- $\geq 0,7\text{ m}^2/\text{dier}$ met minimaal $0,8\text{ m}^2/\text{dier}$ binnenruimte óf
- Weidegang

3 . Daglichtvoorzieningen in de stal (4 punten)

Subsidiabele investeringen

Voor varkens:

Creëren van daglichttoetreding in muren en/of dak, waarbij de daglichttoetreding minimaal 2,0% van het

grondoppervlak van de stal beslaat, verdeeld over de stal. Te realiseren via systemen voor:

1. Stapsgewijs regelbaar daglicht, automatisch geregeld, met minimaal 3 stappen.
1. Diffuus daglicht, waarbij geen direct zonlicht binnenvalt.

Voor vleeskuikens en leghennen

Creëren van daglichttoetreding in muren en/of dak, waarbij de daglichttoetreding minimaal 3,0% van het

grondoppervlak van de stal beslaat, verdeeld over de stal. Te realiseren via systemen voor:

1. Stapsgewijs regelbaar daglicht, automatisch geregeld, met minimaal 3 stappen.
1. Diffuus daglicht, waarbij geen direct zonlicht binnenvalt.

Voor vleeskalveren:

Creëren van daglichttoetreding in muren en/of dak, waarbij de daglichttoetreding minimaal 3,0% van het

grondoppervlak van de stal beslaat, verdeeld over de stal. Te realiseren via systemen voor:

1. Stapsgewijs regelbaar daglicht, automatisch geregeld, met minimaal 3 stappen.
1. Diffuus daglicht, waarbij geen direct zonlicht binnenvalt.

4 . Watervoorzieningen (4 punten)

Subsidiabele investeringen

1. Automatisch spoelsysteem drinkwaterleiding, voor alle diercategorieën:

- a. Aanleggen van automatisch spoelsysteem drinkwaterleiding
- a. Desinfectie installatie voor waterleidingen met desinfectiemiddel geproduceerd m.b.v. water, zout, elektriciteit.
- a. Bijbehorende installatiekosten.

2. Voor leghennen; systeem met nippels en cups, verdeeld over de afdeling:

Aanleg van een systeem, waarbij per afdeling minimaal 25% van de drinkvoorzieningen van een ander type is dan standaard toegepast in de stal.

3. Voor vleeskuikens; minimaal 2 types drinksystemen

Aanleg van een systeem waarbij ieder drinkstelsel minimaal 25% van het totaal uitmaakt.

5 . Ruwvoerverstrekking Vleeskalveren (6 punten)

Subsidiabele investeringen

- Voermeng-/doseerwagen
- Volledig geautomatiseerde ruwvoerverstrekking
- menginrichting voor gemengd voeren van ruwvoer en krachtvoer
- troggen voor gescheiden verstrekking van ruwvoer en melk

6 . Groomborstels (2 punten)

Subsidiabele investeringen

Voor varkens:

- Zeugen: roterende borstel of verticale en horizontale borstel.
- Gespeende biggen: Verticale en/of horizontale borstels verstelbaar of minimaal 2 verschillende hoogtes van 20 tot 50 cm).
- Vleesvarkens: Verticale en/of horizontale borstels verstelbaar of minimaal 2 verschillende

hoogtes van 40 tot 80 cm).

Voor vleeskalveren:

- Het installeren van schuurborstel-mogelijkheden, waarbij minimaal 1 borstel per hok en/of 1 borstel per 40 dieren is geïnstalleerd.

7 . Pad Cooling (2 punten)

Subsidiabele investeringen

- Pad cooling systeem voor in stallen dat zorgt voor afkoeling van binnenkomende lucht via het verdampen van water in de binnenkomende lucht.
- Bijbehorende installatiekosten.

8 . Warmtewisselaar (2 punten)

Subsidiabele investeringen

- Warmtewisselaar, inclusief onderdelen van het systeem voor het regelen van de temperatuur in stallen op basis van lucht-lucht of medium-lucht zoals water-lucht.
- Bijbehorende installatiekosten

9 . Biobed of biofilter (2 punten)

Subsidiabele investeringen

- Alle onderdelen van het biofilter of biobed voor luchtuitstoot vermindering door natuurlijk filtermateriaal zoals houtsnippers of kokosschalen in combinatie met micro organismen en schimmels.
- De bijhorende installatie die de te reinigen luchtstroom door het biobed of biofilter blaast.
- Bijbehorende installatiekosten.

10 . Waterbeheer voorzieningen ter verlaging van risico's van verontreiniging (4 punten)

Subsidiabele investeringen

- Een waterdichte opslagput voor de opvang van perssap, percolatiewater en afstromend water van kuilplaten, voerplein of koepad, waarmee erfafspoeling gescheiden blijft van regulier rioolsysteem. Inclusief de bijhorende buizen, goten, richels voor afvoer.
- Een waterdichte opvangput waarmee verontreinigd afvalwater van het bedrijf gescheiden blijft van regulier rioolsysteem. Inclusief de buizen, goten, richels voor afvoer.
- Waterveegmachine voor erf met opvangbak erfafspoeling of bedrijfsafvalwater.
- Veegmachine voor het schoonhouden van het erf ter voorkoming van erfafspoeling bij regen.
- Opvangsysteem van perssappen onder sleufsilos.
- Bijbehorende installatiekosten.

Toelichting bij het Openstellingsbesluit

Op 1 juni 2016 hebben Provinciale Staten de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening vastgesteld. In de Omgevingsverordening is bepaald dat in een bestemmingsplan geen nieuwvestiging of uitbreiding van de bestaande stalvloeroppervlakte voor intensieve veehouderij mag zijn opgenomen. Burgemeester en wethouders kunnen onder bepaalde voorwaarden echter wel een omgevingsvergunning verlenen voor uitbreiding van de bestaande stalvloeroppervlakte, mits dit niet leidt tot een toename van het aantal dieren zoals dat voor de uitbreiding al vergund was. In de Omgevingsverordening is verder bepaald dat tot 1 januari 2019 in een bestemmingsplan wel uitbreiding van stalvloeroppervlakte kan worden toegestaan tot een bepaalde omvang, afhankelijk van het – op een bij de omgevingsverordening behorende kaart – aangegeven gebied waarbinnen het bedrijf is gelegen.

Bij motie van 16 december 2015 hebben Provinciale Staten gedeputeerde staten opgedragen om met de sector en de natuur- en milieuorganisaties tot een regeling te komen om ontwikkelingsruimte te bieden voor de verduurzaming van de sector, voordat het (generieke) verbod op uitbreiding van stalvloeroppervlakte voor intensieve veehouderij definitief van kracht wordt. De natuur- en milieuorganisaties hebben aangegeven geen aanleiding te zien om in het proces rondom de ontwikkeling van deze openstelling deel te nemen.

Gedeputeerde staten stellen met deze openstelling middelen uit POP3 beschikbaar voor investeringen in de verduurzaming van intensieve veehouderijbedrijven. Het gaat in Groningen dan in hoofdzaak over varkens- en pluimveehouderijen, maar onder andere ook over kalverhouders. Om de regeling zo eenvoudig mogelijk te houden is gekozen voor een regeling die gekoppeld is aan een investeringslijst, met een concrete score per investering. De subsidiabele maatregelen die in deze openstelling zijn opgenomen, zijn tot stand gekomen door een afstemming met vertegenwoordigers van de sector en mede op basis van maatregelen zoals die onder andere voor de Jonge-boerenregeling (paragraaf 2.3 uit de Regeling) zijn beschreven. Verder is gebruik gemaakt van informatie uit de Maatlat Duurzame Veehouderij van de Stichting Milieukeur. Bij het opstellen van deze Maatlat werken onder andere de sector, overheden en natuur- en milieuorganisaties samen (www.maatlatduurzameveehouderij.nl).

Met deze openstelling wordt ongeveer 25% van het totaal beschikbare bedrag voor paragraaf 2.2. van de Regeling beschikbaar gesteld. Hiervoor is gekozen om ruimte te houden voor eventueel een algemeen toegankelijke openstelling of voor één of meer specifieke sectoren. Mede op basis van gesprekken met de sector is geconcludeerd dat het beschikbare bedrag voldoende zou moeten zijn om een flinke stap te kunnen maken in de verduurzaming van de intensieve veehouderij.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1; definities

Voor de definitie van intensieve veehouderij is de op 1 juni 2016 vastgestelde Omgevingsverordening provincie Groningen 2016, aangehouden. Ondernemers die op dit moment onder de definitie vallen, kunnen van deze regeling gebruik maken om de verduurzaming van hun bedrijf te versnellen.

In de Omgevingsverordening is niet duidelijk benoemd wat wordt verstaan onder 'het geheel of

nagenoeg geheel in gebouwen houden', maar op basis van de ervaringen kan worden geconcludeerd dat systemen met een buitenuitloop van meer dan 20% van het stalvloeroppervlak niet onder deze definitie vallen. Voor de toepassing van deze openstelling is dit dan ook worden aangehouden als grenswaarde voor het begrip 'intensieve veehouderij'.

Voor de definitie van varkensvriendelijke/dichte vloeren wordt aangesloten bij de definitie zoals die te vinden is in het Besluit Houders van dieren;

Een vloer of een gedeelte daarvan, die is voorzien van gierdoorlatende openingen, wordt als dicht beschouwd indien:

- a. het totaal aan gierdoorlatende openingen niet meer bedraagt dan 5% van de totale oppervlakte van het dichte deel van de vloer, en
- a. de breedte van gierdoorlatende spleten ten hoogste 10 mm en de doorsnede van ronde gierdoorlatende openingen ten hoogste 20 mm bedraagt.

Een harde dichte vloer is bijvoorbeeld een beton/composietvloer of een metalen plaat.

Een zachte dichte vloer is bijvoorbeeld van geplastificeerd metaal of heeft een rubbercoating.

Meer informatie hierover is ook te vinden in bijlage 1 van het certificatieschema van de Maatlat Duurzame Veehouderij (http://www.maatlatduurzameveehouderij.nl/Public/MDV_schemas/MDVA7_10PER010116/21criteriaVarkensMDVA71MDV10.pdf).

Artikel 2; Aanvrager

Deze openstelling richt zich specifiek op bedrijven voor intensieve veehouderij. De reden hiervoor is aan het begin van deze toelichting aangegeven.

De maatregelen in de investeringslijst gaan verder dan wat wettelijk in de sector verplicht is. Veel van de beschreven maatregelen leiden in de praktijk tot stalsystemen die 1 of 2 sterren kunnen krijgen in het 'Beter leven'-systeem van de Dierenbescherming (<https://beterleven.dierenbescherming.nl>).

De opgenomen maatregelen zijn onderdeel van de Best Beschikbare Technieken in de diverse sectoren. Vaak is er sprake van bredere uitrol van innovaties die nog maar op beperkte schaal in de sector worden toegepast. De voorgestelde investeringslijst past daarmee binnen de doelstellingen van POP3

Artikel 3; subsidiabele activiteiten

Paragraaf 2 van de Regeling geeft een grote vrijheid in de keuze van investeringen die moeten leiden tot verduurzaming op landbouwbedrijven. Omdat het hier gaat om een openstelling voor een relatief beperkte, scherp afgebakende groep boeren, is ervoor gekozen om voor deze openstelling een systematiek te volgen die vergelijkbaar is met de openstellingen voor hoofdstuk 2.3 van de Regeling (jonge boeren).

Door het opnemen van een beperkte lijst van subsidiabele investeringen worden de administratieve lasten die gepaard gaan met het aanvragen van een subsidie sterk beperkt. Bovendien kan de investeringslijst, samen met de toelichting, een houvast vormen voor ondernemers die wel aan de slag willen met verduurzaming van hun bedrijf, maar niet weten hoe ze dat het beste kunnen aanpakken.

De puntentelling voor de investeringslijst is vastgesteld op basis van de onderwerpen die voor de provincie van belang zijn en de zaken die door de sector als prioritair zijn aangeduid. De nadruk

ligt op maatregelen die een positieve invloed hebben op dierwelzijn en de relatie van het bedrijf met de omgeving. Daarnaast is aandacht besteed aan maatregelen die van belang zijn in het kader van diergezondheid en de emissie van het bedrijf naar de omgeving.

Artikel 4; Aanvraag

Per bedrijf kan onder deze openstelling niet meer dan één keer subsidie worden verkregen. Een aanvrager heeft wel de mogelijkheid om met dezelfde aanvraag meerdere maatregelen aan te vragen. Het totaal van de gevraagde subsidie moet dan meer zijn de ondergrens die in artikel 6 onder b wordt genoemd en de totale subsidie mag niet meer zijn dan het in datzelfde artikel onder a genoemde maximum. Voor de manier waarop in de beoordeling en rangschikking van aanvragen omgegaan wordt met een aanvraag waarin meerdere maatregelen worden beschreven, wordt verwezen naar artikel 7 van het openstellingsbesluit.

Toelichting op de investeringslijst

1. Varkensvriendelijke vloeren

Conform de huidige wetgeving is het voor zeugen, vleesvarkens en beren verplicht om een minimaal 40% dichte vloer toe te passen. Alleen gespeende biggen mogen nog op een roostervloer worden gehouden.

Voor kraamzeugen geldt dat niet in alle gevallen een dichte vloer beter is voor het dierwelzijn, omdat deze het op een dergelijke vloer vaak te warm krijgen. Om die reden is hier een dichte vloer alleen subsidiabel gesteld als daarbij aanvullend de mogelijkheid tot koeling van de ligplaats wordt gerealiseerd.

De gevraagde oppervlaktes in deze openstelling zijn groter dan wettelijk verplicht en passen bij een overgang naar een 1 of 2-sterrenstelsel conform de certificering door de Dierenbescherming. De subsidiabele maatregelen zijn grotendeels in overeenstemming met datgene wat voor varkensvriendelijke vloeren is opgenomen in openstelling 2016 van de Regeling voor investeringen door Jonge boeren (op basis van hoofdstuk 2.3 van de Regeling).

In het kader van dierwelzijn is dit een belangrijke maatregel, die ook voor ondernemers veel kan opleveren, omdat het een overgang naar een door de dierenbescherming gecertificeerd stelsel mogelijk maakt. De investering is daarmee van belang in de verduurzaming van de varkenssector. Om die reden is aan deze maatregel score van 6 punten toegekend.

2 . Uitloop

Zowel door de provincie als door ondernemers uit de sector wordt uitloop als een belangrijke verduurzamingsmaatregel gezien. Het realiseren van uitloop voor varkens en pluimvee heeft een positief effect op dierwelzijn, maar ook op het beeld van de sector in de maatschappij. In de varkenshouderij leiden de beschreven minimumeisen voor uitloop tot stalssystemen waarmee 2 sterren verdiend kunnen worden in het certificeringssysteem van de Dierenbescherming. Voor leghennen geldt dat uitloop op zichzelf (overdekt) 1 ster oplevert. Systemen met weidegang voor legkippen vallen onder 2 sterren. Voor vleeskuikens is buitenuitloop een relatief nieuwe ontwikkeling.

In alle gevallen is het aanleggen van een uitloop alleen subsidiabel voor zover deze direct verbonden is met de stal of op andere wijze direct toegankelijk is voor de dieren.

Vanwege de hoge prioriteit die hieraan is gegeven, zowel door de sector als door de provincie, is deze maatregel gewaardeerd met 6 punten.

3. Daglichtvoorzieningen in de stal

Het minimaal benodigde oppervlak is berekend conform bijlage 2 van het certificatieschema van de Maatlat Duurzame Veehouderij 2016 (http://www.maatlatduurzameveehouderij.nl/Public/MDV_schemas/MDVA7_10PER010116/21criteriaVarkensMDVA71MDV10.pdf).

Uitsluitend de installatie van de nieuwe voorziening is subsidiabel. Het verwijderen van oude daken en/of gevels, nodig om de installatie mogelijk te maken, valt niet onder de subsidiabele kosten.

Daglichttoetreding wordt door de IV-sector alleen voor vleeskuikens aangemerkt als prioritair onderwerp. Voor het dierenwelzijn is dit wel een belangrijk onderwerp. Reden om voor dit onderdeel een score van 4 punten toe te kennen.

4 . Watervoorzieningen

De aanleg van een automatisch poelsysteem voor drinkwaterleidingen heeft bij alle diercategorieën een positieve invloed op de diergezondheid. Voor leghennen en vleeskuikens geldt daarnaast dat een keuze verschillende drinksystemen een positieve invloed heeft op dierenwelzijn, omdat het de dieren een keuzemogelijkheid geeft. De verschillende types drinkvoorzieningen moeten dan wel een substantieel deel van het totaal uitmaken. Om die reden is een ondergrens van minimaal 25% voorzieningen van een ander type opgenomen.

Bij de raadpleging hebben vertegenwoordigers van de verschillende sectoren aangegeven dat zij dit een belangrijke maatregel vinden. Aan deze maatregelen is een score van 4 punten toegekend.

5 . Ruwvoerverstrekking Vleeskalveren

In de afgelopen jaren is er in de kalverhouderij een steeds doorgaande ontwikkeling richting meer ruwvoerverstrekking. Het (deels) voeren van kalveren met ruw- en krachtvoer heeft een positief effect op dierenwelzijn en diergezondheid. Voor de balans in voedingsstoffen is het goed om het ruwvoer automatisch te verstrekken en te mengen. Met automatische verstrekking neemt bovendien de hoeveelheid verstrekt ruwvoer verder toe.

Voor de vleeskalversector levert deze maatregel een belangrijke bijdrage aan de verduurzaming. Deze is daarom met 6 punten gewaardeerd.

6 . Groomborstels

Voor varkens en kalveren draagt de installatie van zgn. groomborstels in de stal bij aan het dierenwelzijn en daarmee aan de verduurzaming van de sector. In beide gevallen is de maatregel echter niet door de sector als prioritair aangemerkt. Om die reden is deze maatregel gewaardeerd met 2 punten.

7. Pad Cooling

Voor alle diercategorieën geeft de sector hittestress aan als een belangrijk onderwerp. De installatie van pad cooling, waarbij de binnenkomende lucht in de stal wordt afgekoeld, is een manier

om dit te voorkomen.

In aanvulling hierop is bij varkensvriendelijke (dichte) vloeren de mogelijkheid opgenomen voor subsidie op specifieke koeling in stallen voor kraamzeugen.

Hoewel hittestress is aangemerkt als prioritair en ook van belang kan zijn in het kader van dierenwelzijn, speelt het bij de verduurzaming van de sector een beperkte rol. Om die reden is aan deze maatregel een score van 2 punten toegekend.

8 . Warmtewisselaar

Ook de installatie van een warmtewisselaar is een maatregel die van invloed is op het klimaat in de stal en daarmee op het welzijn van de dieren in de stal. Met een dergelijke installatie kan bovendien energie worden bespaard.

Niet subsidiabel zijn reguliere verwarmingssystemen o.a. waarbij water moet worden opgewarmd met energie om de lucht te warmen. Dat wordt niet gezien als warmte wisselaar. Het is noodzakelijk om warmte of koelte te hergebruiken (wisselwerking) om te warmen of koelen.

In de raadpleging van de sector is de installatie van een warmtewisselaar niet als prioritair benoemd. De rol van deze maatregel bij de verdere verduurzaming van de sector is beperkt. Met de maatregel kunnen 2 punten worden gescoord.

9 . Biobed of biofilter

De installatie van een biobed of biofilter is een investering die bijdraagt aan de vermindering van de milieudruk van een bedrijf op de omgeving.

Niet subsidiabel is de (biologische) luchtwasser waarin het biofilter kan worden gebruikt. Enkel het biofilter zelf is subsidiabel.

Door de sector is dit niet als een prioritair onderwerp benoemd en in de situatie zoals die zich in de provincie Groningen voordoet, zijn rechtstreekse emissies vanuit IV-bedrijven ook geen prioritair probleem. Ervaring leert echter dat dit in ruimtelijke- en milieukwesties wel een belangrijk onderwerp kan zijn. Dit maakt dat een dergelijke investering wel een bijdrage kan leveren aan de verdere verduurzaming van de sector. De maatregel heeft daarom een score van 2 punten toegekend gekregen.

10 . Waterbeheer voorzieningen ter verlaging van risico's van verontreiniging

Investerings in het verminderen van de risico's van waterverontreiniging vanuit de stallen en vanaf het erf dragen bij aan het verminderen van de milieubelasting van het bedrijf en daarmee aan de verduurzaming.

Niet subsidiabel zijn:

- Overkapping voor een voederopslag.
- Overkapping voor een mestopslag.
- Kosten voor herinrichting van het erf.
- Erfverharding.
- Hemelwatersysteem waaronder dakgoten, buizen voor afvoer en reguliere riolering.
- Kuilplaten of sleufsilos;
- Installaties of machines voor opvang van perssap of percolaat indien een overloopvoorziening is of wordt aangebracht naar het reguliere riool, de bodem of het oppervlaktewater.

- Waterzuiveringsinstallatie.

De sector zijn deze maatregelen niet als prioritair benoemd, maar vanuit de overheid wordt dit wel gezien als een belangrijke bijdrage aan de verduurzaming, vooral in verband met het voorkomen van effecten van het bedrijf op de omgeving. De maatregel scoort daarom 4 punten.